

SAŽETO IZVJEŠĆE SAVJETOVANJE O INICIJATIVI „STVARANJE EUROPSKOG PODATKOVNOG GOSPODARSTVA”

Uvod

Postupak savjetovanja o europskom podatkovnom gospodarstvu, odnosno sveobuhvatan dijalog s dionicima, pokrenut je donošenjem Komunikacije o stvaranju europskog podatkovnog gospodarstva ([COM\(2017\) 9](#)) i pratećeg radnog dokumenta službi Komisije ([SWD\(2017\) 2](#)). Cilj je inicijative potaknuti najbolju moguću uporabu digitalnih podataka kako bi od njih korist imalo gospodarstvo i društvo. Njome su obuhvaćene prepreke koje otežavaju razvoj europskog jedinstvenog tržišta sa slobodnim protokom podataka te rješavaju pravna pitanja u pogledu pristupa podacima, prijenosa podataka, prenosivosti podataka i odgovornosti za, u prvom redu, neosobne strojno generirane podatke.

Glavna aktivnost u okviru savjetovanja bilo je internetsko ispitivanje javnog mišljenja provedeno od 10. siječnja do 26. travnja 2017. Njime su obuhvaćeni različiti dijelovi Komunikacije¹.

U **prilogu** se navodi detaljnija kvalitativna analiza rezultata² i primljenih dokumenata o stajalištu. [Sažeto izvješće](#) ovog savjetovanja već je objavljeno i u njemu su izloženi preliminarni trendovi.

Održano je i nekoliko horizontalnih radionica i radionica namijenjenih određenom sektoru, usmjerenih na posebnu skupinu dionika ili na rješavanje određenog pitanja.

U ovom je izvješću sažet dijalog s dionicima.

Javno savjetovanje na internetu

Ciljani dionici bili su poduzeća svih veličina i iz svih sektora, uključujući proizvođače i korisnike povezanih uređaja, operatore i korisnike internetskih platformi, posrednike podataka te poduzeća koja komercijaliziraju proizvode i usluge koji se temelje na podacima. Javna tijela, nevladine organizacije, istraživači / istraživačke organizacije i potrošači isto su tako bili pozvani na sudjelovanje. Internetskom anketom prikupljeno je ukupno 380 odgovora, uključujući 332 od poduzeća/organizacija, 6 od samozaposlenih osoba te 42 od građana. Najviše je odgovora primljeno od privatnih organizacija.

Osim toga, primljeno je i 18 zasebnih doprinosa (tj. kojima nisu priloženi odgovori na upitnik) ([dostupno na internetu](#)). Njihovi su autori nacionalna tijela, društva, nacionalna ili europska poslovna udruženja, udruženja osiguravatelja te odvjetnički uredi iz EU-a i SAD-a. Većina tih dokumenata povezana je s različitim dijelovima savjetovanja te su posebno usmjereni na pristup podacima i njihov prijenos.

Europski centar za političke strategije (EPSC) održao je i [javnu raspravu o europskom podatkovnom gospodarstvu](#).

¹ Istodobno je provedeno i javno savjetovanje o općoj evaluaciji primjene Direktive o odgovornosti za proizvode (85/374/EEZ).

² <https://ec.europa.eu/eusurvey/publication/European-Data-Economy-Consultation>

Radionice

Europska komisija (EK) održala je niz radionica posvećenih određenim izazovima u području podatkovnoga gospodarstva. Neke od njih nisu bile namijenjene određenom sektoru, dok su druge bile usmjerene na posebnu kategoriju dionika ili na određeni sektor ([više informacija](#)). Zaključci s tih radionica uzeti su u obzir u ovom izvješću u kontekstu rezultata savjetovanja na internetu. Radionice i događanja relevantna za postupak savjetovanja su sljedeća:

Radionice koje nisu namijenjene određenom sektoru

- Radionica o promjeni pružatelja usluga računalstva u oblaku, 18. svibnja 2017., [više informacija](#)
- Radionica s predstavnicima država članica o novim pitanjima u području podatkovnoga gospodarstva, 31. svibnja 2017., [više informacija](#)
- Pristup podacima i dijeljenje podataka: stvarni učinak na poslovne modele MSP-ova i novoosnovanih poduzeća, 29. svibnja 2017., [više informacija](#)
- Pristup i prijenos podataka s naglaskom na sučelja za programiranje aplikacija i industrijske podatkovne platforme, 8. lipnja 2017., [više informacija](#)
- Radionica o podatkovnom gospodarstvu, Digitalna skupština, 15. i 16. lipnja 2017., [više informacija](#)
- Pristup komercijalnim podacima od javnog interesa za javna tijela, 26. lipnja 2017., [više informacija](#)
- Odgovornost u području autonomnih sustava, napredne robotike i interneta stvari, 13. srpnja 2017., [više informacija](#)

Radionice namijenjene određenom sektoru

- Radionica EIP-AGRI-ja o dijeljenju podataka, 4. i 5. travnja 2017., [više informacija](#)
- Pitanja povezana s podacima u strojarstvu (6. travnja 2017.), medicinskim proizvodima (25. travnja 2017.), poslovnim uslugama (4. svibnja 2017.), automobilskom sektoru — Gear 2030 (10. svibnja 2017.), lancu opskrbe hranom i pićem (1. lipnja 2017.), [više informacija](#)
- Radionica o transformacijskom učinku pristupa i ponovne uporabe podataka u pametnim industrijama, 6. lipnja 2017., [više informacija](#)

Sljedeći koraci

U Komunikaciji o preispitivanju provedbe Strategije jedinstvenog digitalnog tržišta na sredini provedbenog razdoblja, donesenoj u svibnju 2017., najavljeno je da će Komisija učiniti sljedeće:

- do jeseni 2017., ovisno o rezultatima analize učinka, pripremiti zakonodavni prijedlog za okvir EU-a za suradnju u pogledu slobodnog protoka podataka, u kojem će se uzeti u obzir načelo slobodnog protoka podataka unutar EU-a, načelo prenošenja neosobnih podataka, uključujući pri promjeni pružatelja poslovnih usluga kao što su usluge računalstva u oblaku, kao i načelo dostupnosti određenih podataka u svrhe regulatorne kontrole i u slučaju kada su ti podaci pohranjeni u drugoj državi članici,
- na proljeće 2018., na temelju evaluacije postojećeg zakonodavstva i ovisno o rezultatima analize učinka, pripremiti inicijativu o dostupnosti i ponovnoj uporabi javnih podataka i podataka financiranih javnim sredstvima te dodatno istražiti pitanje podataka u privatnom vlasništvu koji su od javnog interesa,
- dodatno analizirati i potrebu za definiranjem načelā za određivanje odgovornosti u slučajevima štete izazvane podatkovno intenzivnim proizvodima,
- nastaviti s procjenom potrebe za djelovanjem u pogledu nove problematike povezane s podacima, kako je utvrđeno u Komunikaciji o podacima iz siječnja 2017., na primjer pitanja pravā pristupa podacima.

Postupkom savjetovanja o podatkovnom gospodarstvu potvrđena je relevantnost i važnost svih mjera koje je predvidjela Komisija.

Rezultati postupka savjetovanja

Lokalizacija podataka u svrhu pohrane i/ili obrade (slobodni protok podataka)

Postupak savjetovanja pokazao se korisnim za rad Komisije u području lokalizacije podataka i slobodnog protoka podataka. Rezultati lako ispunjavaju kriterije upotrebljivosti u pogledu broja i raznovrsnosti ispitanika i kvalitete njihovih odgovora. S obzirom na to da je 88 % od 380 ispitanika povezano s poduzećima ili organizacijama koje su pristale da njihovi identiteti budu objavljeni, to je omogućilo provođenje gospodarskih analiza određenih sektora. U kombinaciji s rezultatima strukturiranih dijaloga s državama članicama, to omogućuje uravnoteženu zastupljenost različitih stajališta.

Niz aspekata lokalizacije podataka može se kvantificirati zahvaljujući rezultatima savjetovanja. Većina ispitanika upoznata je s postojanjem posebnih ograničenja u pogledu lokalizacije podataka te je većina njihavela da su njihove organizacije obvezne poštovati takva ograničenja.

Dionici su uglavnom suglasni u pogledu učinaka zahtjeva koji se odnose na lokalizaciju podataka, dok ih vrlo malo ne vidi nikakav učinak. Većina je ispitanika za sve moguće ispitane kategorije učinkaavela visoku odnosno srednje razinu učinaka. Nekoliko ih jeavelo nisku razinu učinaka. Što se tiče pojedinosti, glavni učinak lokalizacije podataka odnosi se na troškove, pokretanje novog proizvoda ili usluge te ulazak na nova tržišta. Vrste troškova koji nastaju većinom su administrativne prirode ili proizlaze iz udvostručenih resursa u različitim državama EU-a. Velika većina ispitanika upućuje na to da se ti troškovi opetovano pojavljuju, pri čemu neki navode da oni imaju posebno štetan učinak na novoosnovana poduzeća i MSP-ove. To se uglavnom odnosi na udvostručivanje resursa. Novoosnovana poduzeća i MSP-ovi neće se moći natjecati s pozicioniranim poduzećima zbog povećanih troškova koji su posljedica udvostručivanja koje moraju provesti.

Više od polovine ispitanika smatra da bi trebalo ukloniti ograničenja u pogledu lokalizacije podataka. Većina MSP-ova to potvrđuje, dok neznatna manjina zastupa suprotno stajalište. Upitani da opravdaju ograničenja u pogledu lokalizacije, ispitanici navode javnu sigurnost, izvršavanje zakonodavstva, pitanja povjerljivosti podataka te potrebu za nadzorom svojih podugovaratelja (npr. podugovaratelja koji nude usluge pohrane/obrade podataka).

Dionici su utvrdili različite koristi od ukidanja postojećih ograničenja u pogledu lokalizacije podataka. U skladu s prethodno navedenim, prvo suaveli smanjenje troškova, odnosno povoljnije uvjete za MSP-ove i novoosnovana poduzeća u Europi. Isto tako tvrde da bi se jačim tržišnim natjecanjem ispravilo postojeće narušavanje tržišta (npr. velike razlike u cijenama poslužitelja u različitim državama EU-a). Još jedna prednost slobodnog kretanja podataka bila bi bolja sigurnost podataka jer bi pružatelji pojedine usluge računalstva u oblaku mogli provesti neposredna sigurnosna ažuriranja od kojih bi korisnici imali koristi bez obzira na njihovu lokaciju. Konačno, ispitanici smatraju da bi uklanjanjem ograničenja u pogledu lokalizacije podataka Europska unija poslala snažnu poruku međunarodnoj zajednici i potaknula slobodno kretanje podataka na svjetskoj razini.

Savjetovanjem je isto tako dobiven uvid u aktualno stanje prekograničnih podatkovnih aktivnosti. Malo više od polovine ispitanika već pohranjuje i/ili obrađuje podatke na više lokacija diljem EU-a. Analiza određenih sektora pokazuje da je prekogranična obrada i pohrana podataka puno veća u području financijskih usluga te manja u javnom sektoru, dok su brojke za IT poduzeća i proizvođače slične ukupnom prosjeku. Na pitanje zašto obrađuju i pohranjuju podatke u više država EU-a ispitanici su najčešće odgovorili „zbog općih operativnih razloga”. Neki korisnici, uglavnom u području IT usluga kao što je računalstvo u oblaku, zahtijevaju da se njihovi podaci pohranjuju i obrađuju lokalno. Glavni razlozi za to su nesigurnost u pogledu zakonitosti pohrane podataka u inozemstvu, poimanje ograničenja u pogledu lokalizacije podataka te nepoznavanje postojećih pravila EU-a.

Što se tiče najprikladnije mjere koju bi se moglo poduzeti za rješavanje ograničenja u pogledu lokalizacije podataka, najveću je potporu dobio zakonodavni instrument, a potom smjernice o pohrani/obradi podataka unutar EU-a te povećanje transparentnosti ograničenja. Ostale su opcije bile znatno manje popularne. Određeni broj ispitanika naveo je da bi bilo primjereno kombinirati zakonodavni instrument s režimom transparentnosti za postojeća ograničenja u pogledu lokalizacije podataka.

Osim savjetovanja na internetu, Komisija je održala tri strukturirana dijaloga s državama EU-a radi rasprave o sadašnjim zahtjevima u pogledu lokalizacije podataka i razlozima za njih, kao i o pitanjima koja će možda trebati biti riješena prije primjene načela slobodnog protoka podataka (kao što su sigurnost podataka i dostupnost podataka za regulativne potrebe). Isto su tako održani bilateralni sastanci s različitim državama EU-a. Strukturirani dijalozi uputili su na postojanje općeg konsenzusa u pogledu potrebe za slobodnim protokom podataka unutar EU-a ako se Europa želi transformirati u podatkovno gospodarstvo. Prvi takav dijalog bio je usmjeren na utvrđivanje ključnih koristi i izazova za mobilnost podataka unutar EU-a.

Utvrđene su sljedeće ključne koristi i prilike:

- gospodarski rast,
- viša razina tržišnog natjecanja i inovacija u EU-u,
- bolja „prekogranična” upotreba usluga javnog sektora,
- promicanje i unaprjeđivanje pravne jasnoće u EU-u.

Ključni izazovi i prijetnje su:

- nedostatak uzajamnog povjerenja,
- pravna nesigurnost u pogledu primjenjivih pravila.

Ti se nalazi podudaraju sa zaključcima javnog savjetovanja na internetu, u kojima su istaknuti i izazovi povezani s pravnom nesigurnosti i nedostatkom povjerenja.

Drugi strukturirani dijalog bio je prilika za raspravu o postojećim pravnim okvirima EU-a za slobodno kretanje podataka i daljnju razradu mjera u pogledu lokalizacije podataka dosad utvrđenih u tom kontekstu. Općenito, sudionici su imali velike poteškoće u snalaženju među svim postojećim pravnim instrumentima. Neki sudionici navode da ograničenjima u pogledu lokalizacije podataka utvrđenima u njihovoj državi nedostaje pravne jasnoće i da njihov cilj nije jasno naveden, što otežava ispitivanje proporcionalnosti. To ide u prilog tvrdnji da je pravna nesigurnost ključan pokretač problematičnih ograničenja u pogledu lokalizacije podataka.

Od 112 dokumenata o stajalištu dostavljenih kao odgovor na javno savjetovanje, u skoro svima koji se odnose na lokalizaciju podataka Komisija se poziva na predlaganje uredbe kojom će zakonski urediti slobodan protok podataka te time ukloniti pravna nesigurnost.

Pristup podacima i njihova ponovna uporaba

Iz usporedbe rezultata savjetovanja s ranijim dokazima³ proizlazi da poduzeća više sudjeluju u dijeljenju podataka. Više od polovine ispitanika navodi neki oblik ovisnosti o podacima koje proizvode drugi. Tri četvrtine ispitanika u nekoj mjeri dijele svoje podatke. Mnogi prosljeđuju podatke samo unutar iste gospodarske skupine ili podugovaratelju. Približno jedna trećina ispitanika dijeli podatke na široj osnovi, bilo na temelju relativno otvorenih uvjeta ponovne uporabe ili plaćanja licencijske naknade.

³ Vidi radni dokument službi SWD(2017) 2 objavljen uz Komunikaciju „Stvaranje europskog podatkovnog gospodarstva”, COM(2017) 9, str. 14.

Upitani o preprekama dijeljenju podataka, malo više od polovine ispitanika odgovorilo je da nemaju poteškoća pri dobivanju podataka od drugih poduzeća. Međutim, skoro polovina poduzeća koja upotrebljava podatke navodi da su imali određene probleme u pristupu podacima kojima raspolažu drugi. Oko trećine ispitanika smatra da se pravom o tržišnom natjecanju ili zakonodavstvom o nepoštenim uvjetima ugovora ili nepoštenoj poslovnoj praksi takvi problemi ne rješavaju u cijelosti. Čini se da je zabrinutost oko poštenog pristupa podatkovnim resursima posebno prisutna na automobilskom tržištu postprodajnih usluga. Međutim, velika poduzeća smatraju da se pravom o tržišnom natjecanju na odgovarajući način rješavaju problemi zlouporabe dominantnog položaja.

Vlasnici podataka smatraju da su njihova ulaganja u prikupljanje podataka (kapacitete) dobro zaštićena, posebno direktivama o bazama podataka i zaštiti poslovnih tajni, te da nije potrebno dodatno reguliranje.

Upitani o svojem položaju u budućem razvoju podatkovnoga gospodarstva, svi se dionici slažu s ciljem Komisije da više podataka učini dostupnima za ponovnu uporabu.

Međutim, većina dionika poziva na oprez kad je riječ o mjerama koje bi Komisija mogla poduzeti kako bi više podataka učinila dostupnima za ponovnu uporabu.

Tvrde da su podatkovni vrijednosni lanci i poslovni modeli utemeljeni na podacima iznimno različiti, što otežava osmišljavanje rješenja koje bi odgovaralo svima. To stajalište dijeli i veliki broj država članica čiji su predstavnici sudjelovali na posebnoj radionici. Skoro sva poduzeća ili poslovne organizacije smatraju da bi prednost trebala imati sloboda ugovaranja. To bi bilo ključno kako bi se pojedinačna rješenja prilagodila konkretnim potrebama poslovnog slučaja. Ugovori bi se temeljili na povjerenju koje je nužno pri dijeljenju podataka. Jedan aspekt izgradnje povjerenja jest transparentnost u pogledu načina pohrane, obrade i svrhe uporabe podataka. Vlasnici podataka isto tako trebaju biti sigurni da njihov poslovni partner poštuje propise o zaštiti podataka i ispunjava odgovarajuće norme kibersigurnosti. Konačno, poduzeća trebaju osigurati da se ulaganja u kapacitete za prikupljanje podataka (posebno u strojeve, alate ili uređaje opremljene sensorima i spojene na internet stvari) mogu vratiti te trebaju zaštititi poslovno osjetljive informacije.

Brojni dionici na sastancima i radionicama komentirali su da ključno pitanje kod dijeljenja podataka među poduzećima (B2B) nije toliko tko ima „pravo vlasništva” nad nekom vrstom podataka, već kako je pristup podacima organiziran. To je stajalište snažno podržano u dokumentu Europskog centra za političke strategije i doprinosima akademske zajednice. I jedni i drugi tvrde da je potrebno odabrati između politike stvaranja vlasničkih prava nad podacima i politike daljnjeg otvaranja pristupa podacima.

Stoga su skeptični prema ideji o pravu na licenciranje podataka iz strojeva, alata ili uređaja opremljenih sensorima kada se to pravo dodjeljuje isključivo proizvođaču izvorne opreme (OEM) ili korisniku stroja, alata ili uređaja opremljenog sensorima. Dionici smatraju da se tom idejom vjerojatno neće ostvariti njezin cilj olakšavanja utrživosti podataka jačanjem njihova pravnog statusa. Naprotiv, taj bi korak ojačao kontrolu *de facto* vlasnika nad pristupom podacima, stvorio pravnu nesigurnost u praktičnoj primjeni i tako doveo do dodatnih troškova pravnih transakcija. S druge strane, relativno je dobro prihvaćena ideja o tome da pravo na licenciranje uporabe podataka dijele proizvođač izvorne opreme i korisnik stroja, alata ili uređaja opremljenog sensorima. Takvo rješenje posebno podupiru predstavnici MSP-ova.

Općenito, ispitanici su zauzeli prilično pozitivan stav prema obvezi vlasnika podataka na licenciranje određenih podataka po poštenim, razumnim i nediskriminirajućim (FRAND) uvjetima. S druge strane, trećina je ispitanika, posebno poduzeća koja su vlasnici podataka, izrazila zabrinutost u pogledu tog rješenja.

Najveću je potporu dobio „tehnički” put naprijed, odnosno poticanje uporabe sučelja za programiranje aplikacija (API-jevi). Međutim, znan je broj ispitanika napomenuo da su API-jevi samo sredstvo za dijeljenje podataka i da se upotrebljavaju kada su se poduzeća koja su vlasnici podataka već odlučila na dijeljenje podataka.

Okolo polovine ispitanika (iznad ili malo ispod 50 %) podržalo je ostale predložene daljnje korake navedene u internetskom upitniku (smjernice o zakonodavstvu EU-a, zadana ugovorna pravila u kombinaciji s preporučenim standardnim uvjetima ugovora). Na radionici namijenjenoj MSP-ovima izražena je određena

razina potpore neobvezujućim mjerama kao što su standardni uvjeti ugovora radi smanjenja transakcijskih troškova za manje sudionike. Na radionici o podatkovnom gospodarstvu održanoj tijekom Digitalne skupštine 2017. znatnu su potporu dobile smjernice EK-a o pristupu i dijeljenju podataka. Određeni broj ispitanika skeptičan je prema tim rješenjima, neki zato što nisu dovoljno učinkovita, a neki zato jer su ona prema njihovu mišljenju pretjerana. Konkretno, jednak je broj ispitanika podržao odnosno usprotivio se rješenju koje obuhvaća minimalna ali neobvezna ugovorna pravila za situacije među poduzećima (B2B) u kombinaciji s mehanizmom za kontrolu nepoštenosti.

Što se tiče situacija u određenim sektorima, sudionici Digitalne skupštine i radionice za MSP-ove podržali su ideju stvaranja okruženja za testiranje.

Pozivi na tržišnu intervenciju bili su najjači u pogledu pristupa podacima u vozilu i podacima koje generiraju pametni poljoprivredni sustavi:

– stavovi dionika o pristupu podacima u vozilu vrlo su izraženi. Proizvođači izvorne opreme navode nekoliko razloga zašto treće strane moraju pristupiti podacima preko vanjskog poslužitelja umjesto izravno iz vozila. Glavni se razlozi odnose na sigurnost i zaštitu vozila. Dionici na tržištu postprodajnih usluga (uključujući, među ostalim, tržište automobilskih postprodajnih usluga) vrlo su zabrinuti u pogledu daljnje održivosti postojećih poslovnih modela i mogućnosti razvoja posve novih poslovnih modela. Na radionicama namijenjenima MSP-ovima i pametnoj industriji taj se sektor snažno zalagao za regulatornu intervenciju,

– u poljoprivrednom sektoru, 77 % sudionika radionice koju je održalo Europsko inovacijsko partnerstvo za poljoprivredu (EIP-AGRI) smatra da bi proizvođač podataka (poljoprivrednik, prehrambeno poduzeće itd.) trebao imati pravo odrediti tko ima pristup proizvedenim podacima.

Poduzeća u sektoru servisiranja i popravka boje se poremećaja izazvanih komercijalizacijom industrijskih i kućanskih aparata spojenih na internet stvari. Po njihovu bi mišljenju proizvođači izvorne opreme, kao rezultat većeg znanja o potrebama klijenata koje proizlazi iz povratnih podataka iz takvih aparata, mogli biti potaknuti na prilagođavanje ugovora o servisiranju.

Ideja o omogućavanju pristupa javnih tijela podacima koji su u vlasništvu poduzeća za potrebe javne politike isto je tako relativno dobro prihvaćena, posebno u pogledu ponovne uporabe u jasno definirane svrhe (sprečavanje rizika za javno zdravlje, pristup statističkih zavoda ili za javno financirana znanstvena istraživanja). Međutim, trećina ispitanika u cijelosti se protivi tome. Brojna poduzeća tvrde da bi se za takav pristup podacima trebala plaćati određena naknada, uzimajući u obzir ulaganje u prikupljanje podataka ili prilagodbu koja bi bila potrebna prije nego što bi podatke mogla upotrebljavati javna tijela (npr. konverzija podataka u relevantne formate, anonimizacija osobnih podataka ili povjerljivih poslovnih informacija).

Odgovornost

Ovaj je dio bio namijenjen prikupljanju informacija o izazovima u pogledu izvanugovorne i ugovorne odgovornosti u kontekstu proizvoda i usluga koji se temelje na internetu stvari, autonomnih sustava i napredne robotike. Iako je upotrijebljeno nekoliko alata za sudjelovanje (studije, radionice, javno savjetovanje na internetu), smatra se da je potrebno daljnje savjetovanje.

Dok je entuzijizam u pogledu promjene postojećeg režima odgovornosti općenito ograničen, nekoliko dionika, koji su uglavnom potrošači, smatraju tu promjenu korisnom i nužnom.

Velika većina proizvođača koji su sudjelovali u savjetovanju nije bila svjesna bilo kakvih konkretnih problema niti su imali poteškoća u pogledu odgovornosti u kontekstu proizvoda i usluga koji se temelje na internetu stvari, autonomnih sustava i napredne robotike. Samo ih se nekoliko susrelo s problemima u pogledu klasifikacije proizvoda i usluga koji se temelje na internetu stvari, autonomnih sustava i napredne robotike kao proizvoda ili usluga ili je doživjelo bilo kakve znatne probleme u tom području.

Vrlo mali broj potrošača koji su sudjelovali u savjetovanju pretrpio je štetu. Glavna pitanja navedena u dokumentima o stajalištu koje su dostavile udruge potrošača i odvjetnička društva odnose se na poteškoće koje potrošači imaju pri dokazivanju da je proizvod neispravan, utvrđivanju uzročne veze između neispravnosti i štete te na prisilnu primjenu uske definicije štete. U tim je dokumentima istaknut i problem dokazivanja da softver ne pruža sigurnost koju potrošači imaju pravo očekivati.

U pogledu vrsta štete koje nisu obuhvaćene sadašnjom Direktivom o odgovornosti za proizvode, vrlo mali broj ispitanika naveo je „gubitke zbog propuštene prilike” ili „čiste ekonomske gubitke”. Zbog malog broja odgovora nema jasnih dokaza o uobičajenom iznosu gubitka.

Ukupno gledano, čini se da su štete u kontekstu proizvoda i usluga koji se temelje na internetu stvari, autonomnih sustava i napredne robotike vrlo rijetke. Razlog tomu mogla bi biti činjenica da su proizvodi i usluge koji se temelje na internetu stvari novi za potrošače te imaju mali tržišni udjel.

Uzimajući u obzir ograničeno iskustvo ispitanika u pogledu stvarnih slučajeva štete u kontekstu proizvoda i usluga koji se temelje na internetu stvari, autonomnih sustava i napredne robotike, nije dobivena jasna slika o tome tko bi trebao biti odgovoran kada se takvi proizvodi i usluge pokažu neispravnima. Jednaki broj ispitanika podupire zajedničku odgovornost svih strana koje pridonose proizvodu, pojedinačnu odgovornost proizvođača svake komponente ili odgovornost krajnjeg proizvođača/integratora sustava.

Neke su udruge potrošača navele da bi krajnji korisnici, budući da bi im bilo iznimno teško utvrditi koja je komponenta pametnog uređaja neispravna, trebali moći svoje odštetne zahtjeve uputiti krajnjim proizvođačima. Neki su ispitanici pozvali na uvođenje novih programa upravljanja rizicima kako bi se maksimalno povećale opće koristi za društvo i smanjili ukupni troškovi.

Mišljenje o preferiranom režimu odgovornosti je podijeljeno. Neki ispitanici izjavili su da bi se odgovornost u kontekstu proizvoda i usluga koji se temelje na internetu stvari, autonomnih sustava i napredne robotike mogla odgovarajuće riješiti ugovorima, pri čemu jednaki broj ispitanika ima suprotno mišljenje. Puno ih više smatra da ugovorna rješenja barem djelomično rješavaju to pitanje. Od 50 dokumenata o stajalištu u kojima se raspravljalo o odgovornosti, u 32 se navodi da je sadašnji okvir odgovornosti primjeren za suočavanje s izazovima koje donose nove tehnologije kao što su internet stvari i autonomni sustavi. U osam se dokumenata poziva na preispitivanje postojećeg okvira, dok se u ostalima raspravlja o odgovornosti bez donošenja zaključka da je preispitivanje potrebno.

Navedeno je i nekoliko daljnjih zaključaka drugih radionica i studija:

- teže je (i možda manje smisleno) raditi razliku između usluga i proizvoda kada se radi o tehnologijama kao što su internet stvari, autonomni sustavi i napredna robotika. Time se otežava tumačenje i primjena zakonodavstva, posebno zato što postoji zakonodavstvo EU-a o odgovornosti za proizvode, ali ne i o odgovornosti za usluge. Na primjer, nejasno je u kojoj se mjeri softver ili digitalni podaci (promatrani odvojeno od fizičkog nositelja podataka) mogu smatrati „proizdom” diljem EU-a ili kako ocijeniti složene ponude koje sadržavaju komponente proizvoda i softvera, potencijalno od različitih proizvođača,
- drugo se pitanje odnosi na koncepte neispravnosti i sigurnosti proizvoda koji su tradicionalno povezani s očekivanjima korisnika u pogledu sigurnosti. Što se više učini na osiguravanju sigurnosti proizvoda, to je manje vjerojatno da će se tijekom životnog vijeka proizvoda pojaviti problemi s njegovim učinkom ili funkcijama. Kako bi to trebalo biti ocijenjeno u slučajevima autonomnih sustava i naprednih robota, ako se proizvod (ili usluga povezana s proizvodom) počne ponašati na nepredvidljiv, potencijalno rizičan način? Danas pitanje sigurnosti uključuje i izmijenjenu ulogu korisnika proizvoda i usluga koji pomažu u održavanju i razvoju sustava s pomoću ažuriranja softvera ili „osposobljavanjem” proizvoda i aplikacija. Direktivom o radijskoj opremi obuhvaćena su pitanja povezana s inovacijskim izazovima u pogledu međusobne povezivosti i interoperabilnosti proizvoda ili sustava,

- kad je riječ o povezanim, složenim tehnologijama koje kombiniraju proizvode i usluge, može biti teško pripisati odgovornost u slučaju štete (tj. dokazati postojanje neispravnosti i vezu između štete i neispravnosti). U kontekstu robotike i interneta stvari ta složenost može ugroziti zaštitu potrošača,
- isto tako mora biti prepoznato da postoje komplementarni zakoni koji utječu na pitanja odgovornosti u određenom ekosustavu, kao što su zakoni o bespilotnim letjelicama ili prometna pravila za vozila bez vozača. To može dovesti do fragmentacije u pristupima odgovornosti među državama EU-a.

Rezultati sudjelovanja dionika iz sektora automobilske industrije, poslovnih usluga, lanca opskrbe hranom i pićem, strojarstva i medicinskih proizvoda pokazali su da velika većina dionika (39 od 40 udruženja te 6 od 9 poduzeća koja su sudjelovala u savjetovanju) smatra da je trenutni okvir odgovornosti primjeren za rukovanje novim tehnologijama kao što su proizvodi i usluge koji se temelje na internetu stvari, autonomni sustavi i napredna robotika.

Iako je važnost pitanja odgovornosti prepoznata, napredak u pojedinačnim državama EU-a vrlo je neujednačen. Njihova je glavna poruka bila da bi svaka inicijativa na europskoj razini trebala biti predmet daljnje rasprave i pažljivog razmatranja prije planiranja bilo kakve promjene postojećeg zakonodavnog okvira. Prioritet bi trebala biti daljnja analiza situacije i pružanje potpore inovativnim poduzećima koja su se već susrela s tim novim preprekama, kao što je pravna nesigurnost, ponekad s pomoću pravnih smjernica i pravnog pojašnjenja. Nadalje, neke su države EU-a potaknule EK da razmišlja izvan okvira sektorskih politika — kao što je učinjeno s povezanim vozilima — te pitanje odgovornosti razmotri kao horizontalno pitanje.

Prenosivost neosobnih podataka, interoperabilnost, norme

Prenosivost

Otpriblike četvrtina ispitanika koji su sudjelovali u javnom savjetovanju na internetu izjavila je da je nezadovoljna uvjetima u skladu s kojima mogu prenositi podatke. Oko trećine ispitanika tvrdi da su imali poteškoća s prenošenjem podataka. Međutim, ta se slika mijenja kad se u obzir uzmu odgovori MSP-ova. Većina ispitanika iz MSP-ova koji su namjeravali promijeniti pružatelja usluga računalstva u oblaku prijavili su s time povezane poteškoće. Većina je kao važan čimbenik navela mogućnost prenošenja neosobnih podataka. Ispitanici u svakoj kategoriji općenito se slažu da treba poduzeti korake radi olakšavanja prenosivosti neosobnih podataka. Predviđaju da će to biti problem u budućnosti.

Brojni ispitanici, uključujući one iz industrijskih sektora kao što su promet, energetika i komunalno gospodarstvo, imaju pozitivno mišljenje o mogućnosti da Komisija uvede prava, utemeljena na načelima, na prenosivost podataka u kontekstu promjene pružatelja usluga računalstva u oblaku. Ispitanici iz financijskog sektora i akademske zajednice zauzeli su umjereni pozitivan stav. Određene su države, uključujući Francusku i Estoniju, pokazale interes za uvođenje zakonskih prava u pogledu prenosivosti.

Dionici iz zajednice računalstva u oblaku svoja su mišljenja podijelili i na radionici o promjeni pružatelja usluga računalstva u oblaku. Kao glavne tehničke izazove naveli su nedostatak normizacije za prenosivost aplikacija, izazove u pogledu formata podataka, poteškoće u identifikaciji/izvozu podataka i metapodataka te procijenjeno vrijeme potrebno za prihvat i prijenos podataka. Kao glavne pravne prepreke naveli su pitanja zaštite podataka, nedostatak izlaznih planova i vrijeme zadržavanja podataka. Ekonomski aspekti isto su tako od interesa za korisnike usluga računalstva u oblaku, koji često snose cjelokupni trošak promjene pružatelja usluga računalstva u oblaku. Sudionici su općenito imali pozitivan stav prema uvođenju zakonskog prava na razini EU-a. Osim toga, naveli su mogućnost razvoja pravila postupanja u industriji i rad na osiguravanju transparentnosti API-jeva.

Kad je riječ o uvođenju općih prava prenosivosti (tj. ne samo za računalstvo u oblaku), brojni ispitanici predlažu da se prvo razmotri kako se u praksi primjenjuje pravo uvedeno člankom 20. Opće uredbe o zaštiti

podataka (GDPR). Brojni ispitanici istaknuli su poteškoće u odvajanju neosobnih podataka od osobnih podataka. Kao odgovor na to općenitije pravo brojni ispitanici iz velikih poduzeća i organizacija navode da je najbolje provedbu prenosivosti podataka prepustiti ugovornim ili tehničkim rješenjima te radu na normama koji predvodi industrija, kao i razvoju vještina za novoosnovana poduzeća i MSP-ove.

Brojni su se ispitanici usredotočili na aspekte prenosivosti podataka između poduzeća i potrošača (B2C), iako je Komunikacija o stvaranju europskog podatkovnog gospodarstva jasno usmjerena na aspekte prenosivosti između poduzeća (B2B). To se može objasniti time da je prevladavajuća tema javne rasprave o pitanjima prenosivosti bilo pitanje potrošača/podataka.

Štoviše, stavovi prema prenosivosti podataka mogu se razlikovati od sektora do sektora. Sudionici poljoprivredne radionice održane u travnju 2017. naveli su da bi prenosivost podataka trebala biti temeljna i besplatna značajka svake platforme čime bi se omogućilo da proizvođači svoje podatke prenose konkurentnim ili različitim platformama.

Interoperabilnost i norme

Za brojne sudionike u javnom savjetovanju na internetu glavno je pitanje interoperabilnost te postoji konsenzus u pogledu potrebe uvođenja normi interoperabilnosti.

Većina ispitanika iz kategorije korisnika računalstva u oblaku prednost daje rješenjima usklađenima s normama te općenito otvorene norme. Navedeni su brojni primjeri normi relevantnih za računalstvo u oblaku, uključujući norme o pristupu, formatima podataka, sigurnosti u oblaku, zaštiti podataka i API-jevima. Glavni razlozi za zahtijevanje rješenja usklađenih s normama jesu sigurnost te zaštita podataka i privatnosti.

Među tehničkim mjerama za olakšavanje pristupa i mogućnosti pronalaženja podataka kao prioritet su određene zajedničke sheme metapodataka. Više bi ispitanika prednost dalo poboljšanju postojećih normi nego definiranju novih, ali mnogi bi isto tako spremno prihvatili preporuke za provedbu svojih prioriteta. Kad je riječ o pravnim instrumentima, većina ispitanika odabire smjernice, a zatim propise EU-a te mjere potpore.

Sudeći prema komentarima u otvorenim dijelovima upitnika i primljenim dokumentima o stajalištu, brojni ispitanici smatraju da bi razvoj normi trebalo prepustiti industriji ili da bi Komisija prije poduzimanja bilo kojih daljnjih mjera trebala razmotriti postojeći rad na normama (kako horizontalnim, tako i sektorskim). Brojni ispitanici daju prednost tehničkim rješenjima za pitanja podatkovnoga gospodarstva pred pravnim ili političkim rješenjima. To potvrđuju rezultati uključenosti dionika po sektorima.